

Adingabekoak eta Internet. EU Kids Online sarearen gomendio politikoak

MAIALEN GARMENDIA
CARMELO GARITAONANDIA
GEMMA MARTINEZ
MIGUEL ANGEL CASADO

EHUko Soziologia saileko irakaslea
EHUko Kazetaritza saileko irakaslea
EHUko Kazetaritza saileko ikertzaileak

Sarrera

Aurrerapenek eta teknologiaren aurrerabideek beldurra eta mesfidantza sortu izan dute beti, gizartearen sektore batzuek euren eragina ezkorra izan daitekeela pentsatzen duten heinean, batez ere, morala eta ordena sozialean aldaketa eragin dezaketelakoan. Informazioaren erreproduktzio eta sakabanaketan izan diren aurrerabideei dagokienez —telebista eta bideo-jokoak, kasu—, beldur horiek bereziki handiak izan dira. Gaur, informazioaren teknologien konbergentziak eta dimentsio aniztasunak beldur horiek areagotu dituzte (Sandywell, 2006: 41), Internet beldur horien mui-nean izanik.

Gehienetan Interneteko arriskuak alde positiboetara eta haurren garapenerako eskaintzen dituen aukerei gailendu zaizkie. Hori dela eta, adingabeek sarea hobeto erabil dezaten, Internetek ematen dituen aukerei arreta gehiago ipini behar zaiela azpimarratzen dute ikertzaile askok. Livingstone irakaslearen esanetan,

ume bakoitzak aukerako eskailera mailaka igotzen du, edozein motatako informazioaren bilaketatik hasita, jolas eta komunikazioarekin jarraituz, ondoren komunikazio era berriak eskuratuz eta sortzeko ekintzetara eta gizarte partaideztara iritsiz (Livingstone eta Bober 2004: 307).

Tanya Byron psikologoa uste berekoa da, eta xehetasun bat gehitzen du belaunaldien arteko desberdintasunari buruz:

teknologia horiek aurreko belaunaldiek eduki ez dituzten aukera asko eskaintzen dizkiete: ikasteko, jolasteko, komunikatzeko, sormenaren garapenerako eta entretenitzeko (Byron, 2008: 19).

EU Kids Online europar ikerketa-sareak, hain zuzen ere, adingabeok egiten duten Interneten erabilera aztertu du. Analisisian aspektu kulturalak, gizarte eta ikerkuntza testuinguruak eta arriskuak kontuan hartu izan dira. Sarean 21 estatua eta 70 ikertzailek hartu dute parte. Ikerketaren lehen aldia (2006-2009), Internet eta umeen arteko harremanak aztertutako ikerketak jorratu eta horiei buruzko hausnaraketak egin dituzte. Ondorioak aztertu ondoren, arlo honetan politikak garatzea izan du helburu sareak.

Arriskuaren ezaugarriak hobeto ezagutzeko eta haien ondorioak gutxitzeko asmotan, EU Kids Online ikerketa-sareak helburu hauek proposatu zituen:

- Umeek egiten duten Interneteko erabilerari buruzko ikerketen emaitzak aurkitzea eta baloratzea, eta orain arte egindako ikerketa horietan hutsuneak zein diren jakitea.
- Testuinguruak ikerkuntzako lehentasunetan izan ohi duen eragina aztertzea, eta metodologia egokienak zein diren ezagutzea.
- European zehar aurkitutako emaitzak alderatzea, estatuen arteko desberdintasun eta parekotasunak kontuan izanda.
- Ikerketaren emaitzetan oinarriturik, ekintza politikorako gomendioak garatzea.

Lehenengo helburuaren baitan, sareak datu-biltegi publikoak eratu zuen Interneten aztertutako ikerketak eskuragarri izan daitezten. Datu-biltegiek jasotako ikerketek kalitatezko

baldintza batzuk bete behar zituzten. Guztira, 390 ikerketa jaso ditu biltegiak.

Sarean egindako ikerketa hori bi mailatan gauzatu zen: neska-mutilengan (mikro-soziala) eta estatuetan (makro-soziala). Umeen bizitzako testuinguruen arabera, bi maila horietan egindako konparaketak egin ziren.

Teoriaren arloan, Internetek ekartzen dituen arrisku eta aukeren sailkapena ezinbestekoa da. Horretarako, Internetek onartzen dituen hiru komunikazio-ereduetan oinarriturik, hiru maila proposatu ziren: edukiera, kontaktua eta jokabidea.

Sarean dauden aukera eta arriskuen sailkapena adingabekoentzat

		<i>Edukia: umea hartzaile bezala</i>	<i>Kontaktua: Umea partaide bezala</i>	<i>Jokabidea: kideen arteko harremana</i>
<i>Aukerak</i>	<i>Ikaskuntza, gaitasun eta adimen digitala</i>	Hezkuntza-edukia	Interesak banatzen dituzten umeen arteko kontaktua	Ikaskuntza bere kabuz edo elkar-lanen bitartez
	<i>Partaidetza eta gizarteko konpromisoa</i>	Informazio globala	Beste interes taldeekin harremanak	Partaidetzako era konkretuak
	<i>Sormena eta adierazmena</i>	Edukien ugaritasuna	Gonbidapenak parte hartzeko edo edukiak sortzeko	Edukien sortzailea
	<i>Identitatea eta gizartearekin lotura</i>	Aholkuak (pertsonea/osasuna/sexualitatea...)	Gizarte-saretan parte hartzea, bizipenak besteekin banatzea	Identitatea adierazi
<i>Arriskuak</i>	<i>Komertziala</i>	Publizitatea, spam, babesak	Behatua izatea edo informazio pertsonala jasotzea	Apustuak, hackeoa
	<i>Indarkeria</i>	Indarkeriazko edukia	Jazarpena nozitzea	Beste bati jazarzea
	<i>Sexuala</i>	Eduki pornografiko/sexual kaltegarria	Grooming nozitzea	Eduki pornografikoa sortzea eta Interneten banatzea
	<i>Balioak</i>	Arrazakeria, informazio eta aholku kaltegarriak (adib.: drogei buruz)	Bere burua zauritu, aholku kaltegarriak jasotzea	Anorexia edo suizidioaren aldeko aholkuak ematea

Iturria: Livingstone eta Haddon (2009).

- Edukiera: batek askori (masiboki banatzen diren edukien hartzailea da haurra).
- Kontaktua: heldu batetik ume bati (heldu batek gidatutako egoera interaktibo batean hartzen du parte umeak).
- Jokabidea: kideen arteko harremana (umeak egoera batean hartzen du parte eta umeak gidatu egiten du egoera).

Hiru komunikazio-eredu horien arabera, umeek lau esparrutan aurki ditzakete haien garapenerako kaltegarriak izan daitezkeen arriskuak (merkataritza, indarkeria, sexu-harremanak, balioen kontrako ideiak). Eta beste lau esparrutan aukera nagusiak aurki ditzakete (heziketa eta ikaskuntza, parte-hartzea eta gizarte konpromisoa, sormena, identitatea eta gizartearekin lotura) (Hasebrink et al., 2008) (ikus taula).

Emaitzetan oinarritutako gomendio politikoak

Ikerketen emaitzak alderatu ondoren, eta metodologiaren mugaketak eta ikerketen hutsuneak kontuan izanda, EU Kids Online taldeak gomendio politiko batzuk garatu zituen. Gomendio horiek ondorioetan daude oinarrituta, eta umeek Interneten aurki ditzaketen aukerak gehitzea eta arriskuak gutxitzea dute helburu.

Sare horren asmo nagusietariko bat ikerketaren emaitzetatik ondorioak ateratzea izan da, adingabekoen segurtasuna bermatuko duten politikak garatzeko. Nola babes ditzakegu umeak Interneten arriskuetatik, Internetek eskaintzen dizkien aukerak mugatu barik? Agian, galderaren zentzua aldatzea baliagarria izan daiteke: nola bultzatu Interneten erabilera onuragarria, arriskuak mugatzen ditugun bitartean? Umeak mundu birtualean babesteko hainbat proposamen biltzen ditu artikulu honek.

Ikaskuntza digitala etxean eta eskolan

Sei urtetik hamazazpi urtera bitarteko umeen %25ek ez dute oraindik Internet erabiltzen. Interneterako sarbidea

oso txikia izaten jarraitzen du estatu batzuetan (batez ere, Italian, Grezian eta Zipren); baita gizartearen sektore batzuetan ere (bereziki gizarte-egoera ahuleko eskualdeetan eta nekazal inguruetan). Ume txikienean artean ere nahiko baxua da sarrera oraindik.

Interneti buruzko politikak helduen inguruan gauzatu ohi dira eta erabilerari buruzko inkesta gehienetan ez dituzte neska-mutilak elkarrizketatzen. Gainera, umeei egindako galdeketa gehienak eskoletan egiten dira eta ez dute kontuan hartzen ikastetxeetan egiten den Interneten erabilera ez dela nahikoa. Internetek eskaintzen dituen aukerez baliatzeke, umeei etxean ere erabili behar dute Internet. Horretaz gain, ebidentzia zientifikoek iradokitzen dute gurasoen Interneten erabilerak umeena bultzatzen duela. Beraz, Internet oraindik erabiltzen ez duten gurasoak Internet erabiltzen hastea ezinbestekoa da.

Era berean, informazioaren eta komunikazioaren teknologiei buruzko hezkuntza inbertsioa ere funtsezkoa da. Interneten sarpen-gradu altua, gehienetan, heziketa maila altuarekin dago lotuta, bai estatu mailan, bai gizabanakoei dagokienean. Hori dela-eta, badirudi Interneten erabilerak emaitza onak eragin ditzakeela heziketan.

Honetaz gain, argi dago informazio eta komunikazioaren teknologiei dagokienez, hutsune asko dagoela gure eskoletan, bai gabeziarengatik, bai IKTen hornitzea zaharra delako. Horrek izugarri konplikatzen ditu alfabetizazio digitala eta Interneten erabilera seguruaren garapena. Horretarako, ondo trebatuak dauden irakasleak eta baliabide egokiak beharrezkoak dira.

Internetek eskaintzen dituen aukerez hobeto aprobetxatzeko, «Komunikabideei buruzko heziketa» eskolako curriculumaren eta azpiegituraren atal garrantzitsutzat hartu behar da. Ikastetxeek onartu behar dute Interneti buruz heztearen beren betebeharra dela, eta ez soilik gurasoen ardura. Kontuan izan behar da ikastetxeen baliabideak guraso gehienek dituzten baliabideak baino hobekiago direla, eta, ho-

nenbestez, ikastetxea dela Interneti buruzko heziketa garatzeko leku aproposena.

Aukera eta arriskuen arteko oreka

Interneten arriskuak egon badaude; hori dela-eta, batzuek umeak babestu nahi dituzte, nahiz eta babes horiek umeari mugak ezarri Interneten sartzeko orduan. Babesaren eta mugen arteko orekari eustea gomendio politikoaren xedea da.

Alde batetik, argi dago benetakoak diren arriskuak daudela. Arrisku horiek nabarmenak izan dira eta ahal den neurrian haien eragina gutxitu behar da. Bestalde, ezin dugu ahaztu umeek munduari aurre egiten ikasten dutela haien gaitasunen azterketaren bitartez. Haien ekintzak egokituz ikasitakoaren arabera erresistentzia eta independentzia garatzen dituzte.

Nabaria da Interneten erabilera handitzen den heinean arriskuak ugariago izan daitezkeela. Baina askotan arrisku horiek gutxitzeko bideratuta dauden estrategiek umeen erabilera murriztu dezakete, baita umeen komunikaziorako eskubidea mugatu ere.

EU Kids Online sarearen lanak adierazi du aukera eta arriskuen arteko harreman hori bai estatu mailan, bai giza-banako mailan sortzen dela; hau da, Internet gure onurarako erabili arren, batzuetan arriskuak ere sor daitezke.

Egoera horri aurre egiteko sentsibilizazio-kanpainak, alfabetizazio digitala eta laguntza zerbitzuen garapena baliagarriak izan daitezke. Baina neurri horiek garatzeko beharrezkoa da jakitea neska-mutilek arrisku horiei nola aurre egiten dieten.

Neska-mutilek arriskuei aurre egiteko erabiltzen dituzten estrategiei buruzko zenbait lan badaude. Hala ere, lan gutxi dira estrategia horien emaitzak jorratzen dituztenak. Kontuan izan behar da umeek ez dietela helduei kontatzen haien arazoak, zigorrak jasotzeari beldur dielako, edo konexioa galdu nahi ez dutelako.

Eduki onuragarrien eskaintza Interneten

Politikoki, kalitatezko eta eskuragarri diren edukiak Interneten eskaintzeko bermea gero eta handiagoa da. Eduki horiek eragin onuragarri asko ekarri ahal dizkiete umeei. Haien potentziala guztiz garatzeko baliagarriak izan daitezke horiek: euren nortasuna baieztatzeko, jakite-maila handitzeko eta haien sormena eta partaidetza garatzeko.

Gaur egun, desberdintasun sozialarengatik edo edukiera ezarengatik (batez ere hizkuntza-erkidego txikietan), ume guztiak ezin dute etekinik atera aukera horietatik. Askotan umeentzako zaila da eduki egokiak topatzea. Halaber, horiek mantentzea garestia da zerbitzu-hornitzaileentzat.

Hala eta guztiz ere, edukiera horiek umeen garapenerako onuragarriak direla adierazten duten ebidentziak gero eta ugariagoak dira (umeentzat erakargarriak eta baliagarriak direnean). Segurtasunaren ikuspegitik, edukiera horiek arriskuak gutxitzeko lagungarriak direla berretsi beharra dago.

Honenbestez, funtsezkoa da arreta handiagoa ipintzea neska-mutil guztiak kalitatezko edukierak eskuragarri izan ditzaten. Erakunde publikoek bereziki lehentasuntzat hartu behar dute hori.

Sentsibilizazioaren lehentasunak

Erabilera-patroi aldaketei buruzko ikerketaren emaitzen arabera, hurrengo sentsibilizazio-planetako lehentasunak hiru motatako estatu hauetan kontzentratu behar direla pentsatzen dugu:

1. Arrisku-maila altuko estatuak (bereziki Estonia, Herbehereak, Norvegia, Eslovenia, Polonia eta Erresuma Batua).
2. Interneten hedapen azkarrak biztanleen gaitasuna gaintu duen estatuak (bereziki Bulgaria, Estonia, Grezia, Polonia eta Portugal).
3. Umeen erabilera gurasoena baino handiagoa den estatuak (Hungaria, Malta, Polonia eta Errumania).

Banakoei dagokienean, lehenasuna ume txikienek izan behar dute (haien guraso eta irakasleak barne). Izan ere, euren Interneten erabilera azkarren handitzen dena da (nerabeena baino gehiago), baina ezer gutxi dakigu haien ohitura, trebetasun eta jasaten dituzten arriskuei buruz. Badirudi Internet tresna arrunta bilakatu dela hamar urteko umeentzat, eta gero eta erakargarriagoa da sei urtetik hamar urtera bitartekoentzat. Ziur, adin horien artean umeek dagoeneko erabiltzen dute Internet, baina orain arte fenomeno hori aztertu barik dago. Horrek indartzen du ume txikienean ohi-turak aztertzekeo premia.

Neskek eta mutilek Internet era antzeko batean erabili arren, ikerketak desberdintasun batzuk aurkitu ditu haien erabileran, eta horren ondorioz, aurkitu dituzten arriskueta. Hori dela-eta, sentsibilizazio ekintzak era desberdinetan antolatu behar izango lirake neskentzat eta mutilentzat. Beste aldetik, hainbat ikerketak aurkitu izan dute behe maila inguruko umeek arrisku gehiago jasaten dutela. Kasu horietan, laguntzaren garrantzia handiagoa da zeren eta gurasoek, gehienetan, trebetasun gutxiago baitaukate umei laguntzeko.

Ume zaugarrienak

Neurri politikoek eta ikerketa gehienek umei eta gazteei buruz hitz egin arren, oso gutxi dakite haien arriskuei buruz. Ondorioz, egiten dituzten gomendioak berdinak dira gazte eta ume guztientzat; baina kontuan hartu behar da politika homogeenoriek eskasak izan daitezkeela ume batzuentzat, eta zorrotzegiak beste batzuentzat.

Arriskuei era orekatu batean aurre egitea arazo konplexua da politikak diseinatzean. Ume gehien artean zaintza eta mugak ez hedatzen saiatu behar da, zeren eta haiek, askotan, arriskuak aurkitzen baitituzte ustekabeen edo sineskortasunagatik.

Testuinguru horretan, merezi du Wolak-ek eta bere kideek Estatu Batuetan egindako lana aipatzea. Horien arabera, In-

terneten zaugarriagoak diren umeak *offline* ere zaugarri izateko aukera gehiago daukate, eta, bestalde, argi egon behar du biktimek ere arriskuak sor ditzaketela.

Europar ikerketa gutxik jorratu izan dituzte arriskuak orain artean. Hori dela-eta, ona da Europar Batasunak *Safer Internet Programme* lehentasun bihurtzea. Arriskuei buruz hitz egiterakoan hausnartu behar dugu horiek era desberdin batean sortzen direla:

1. Ume batzuek arriskuak sortzen dituzte ustekabeen edo dibertimenduarengatik.
2. Arriskuak jasaten dituzten umeek arriskuen sortzaile bihur daitezke etorkizunean (askotan, eraso ziotenei eraso).
3. Arriskuak sortzen dituzten umeak biktima ere izan daitezke.
4. Online zaugarriak diren umeek, batez ere, gizarte edo familiarengandik laguntzarik ez izateko joera handiagoa dute.

Gurasoen erantzukizuna

Zalantzarik gabekoa da gurasoak semeen erantzuleak direla, bai Interneten, bai bizitzan, eta erantzukizun hori onartu behar dute. Telebista eta beste komunikabideei dagokionez, ohitura hartu dute; baina, Interneti dagokionez, oraindik ahaleginak egin behar dituzte.

Argitaratu berri den *Eurobarometroak* erakutsi du Internet erabiltzen duten gurasoek erabiltzen ez dutenek baino estuasun gutxiago dutela haien umeek Interneten egiten duten erabilerari buruz.

Guraso askok oraindik ez daukate ez trebetasunik, ez gaitasunik, ezta motibaziorik ere, semeen erabileraz arduratzeko. Ziur aski, testuinguru, balio eta heziketa ereduaren araberak, bitartekotza-ereduen eraginkortasuna desberdina da. Aspektu horiek kontuan izan behar dira sentsibilizazio kanpainak egiterakoan.

Hainbat gurasok edukiera-iragazkia erabiltzen dutela adierazi duten arren, ez dakigu tresna horien erabilera zuzena egiten ote duten. Gainera, askotan umeek eta gazteek iragazkia ekiditeko trebetasuna garatu dute, eta ez daukate arazorik muga horiek gainditzeko. Guraso askoren esanetan, zaila da tresna horiei buruzko informazioa jasotzea, edo arazoren baten berri ematea. Ondorioz, erakunde publikoek ahalegin berezia egin behar dute tresna eta informazio horiek guraso guztiek eskura ditzaten. Horretarako, webgune bat garatzea baliabide ona izan daiteke.

Gurasoen ekintzak testuinguru sozial, teknologiko eta ekonomiko zabalago baten barruan daude, eta bere eragina oso mugatua da. Horregatik, argi egon behar du haien erantzukizuna ere mugatua dela, eta beste aktore batzuek (erakunde publikoak eta ikastetxeak, batez ere) gurasoei lagundu behar dietela.

Horrek garrantzi handia du. Izan ere, orain arte dakigunaren arabera, ez dago oso argi gurasoen bitartekotza eraginkorra den ala ez Internetek sortzen dituen arriskuak gutxitzeko. Hau da, nahiz eta politikek gurasoen prestakuntza hobetu, gurasoek bakarrik nekez konponduko dute arazoa.

Alfabetizazio digitala

Ezin dugu arazoaren konponbidea gurasoen eskuetan utzi. Gauzak horrela, posible al da umeen trebetasunak garatzea haien segurtasuna ziurtatzeko? Alfabetizazio digitala bultzatzeko neurriak gero eta garrantzi handiagoa daukate Europar Batasunaren agendan.

Onuragarriak dira alfabetizazio digitala bultzatzeko ahaleginak, bai gizakiari dagokionean, bai nazioarte mailan. Aha! legin horri esker aukerak handitu eta arriskuak gutxitu daitezke. Hala ere, askotan alfabetizazio digitalari eta segurtasunari buruzko arazoak nahasten direlakoan gaude. Gogoratu behar da alfabetizazio digitalaren asmoa askoz zabalagoa dela: partaidetza, sortzeko gaitasuna eta gaitasun kriti-

koa bultzatu nahi ditu Interneten etekinak guztiei hedatuz. Segurtasunari buruzko sentsibilizazioaren xedea, bere aldetik, instrumentalagoa da, eta bere arloa estuagoa: umeei egiten duten Interneten erabilera seguruari jartzen dio arreta, araudia ezartzeko.

Umearen arabera, Interneten sartzeko, baloratzeko eta nabigatzeko bakoitzak dituen trebetasunak desberdinak dira. Sarritan ez dakite edukierak nola ekoitzi, banatu eta finantzatzen diren. Hori kontuan izanda, alfabetizazio digitala oso onuragarria izan daiteke. Izan ere, horren bitartez, umeei erabaki zuzenagoak hartzeko aukera izango dute edukien sinesgarritasun eta arriskuari buruz.

Autoerregulazioa eta elkar-erregulazioa

Dakigunez, Europan Interneten erabilera seguru garatzeko ekintza asko ari dira garatzen. EU Kids Onliner lanak aipatu du askotan ustekabea izan arren, ume askok edukiera pornografikoak, bortitzak edo arrazistak topatzen dituztela. Ume horiek arrisku horiei aurre egiteko oraindik trebetasunik garatu ez duten neurrian, ekintza batzuk erabilgarri izan daitezke, besteak beste: adina egiaztatze tresnak; bilaketa-prozedura ziurrak; iragazpen lehenetsunak; «*report abuse*» botoiak eta abar... Horiek guztiek garrantzi handia daukate Interneten erabilera ziurragoa izan dadin.

Europako estatu batzuetan oraindik lan handia dago egiteko. Sentsibilizazio lana lehenengo urratsetan dago: gobernu kanpoko erakundeek ez diote arazo horri arretarik jartzen, eta Interneten erabilera aurrera doa. Are gehiago, bakoitza bere aldetik ari da arauak aztertzen, eta autoerregulazioaren emaitzak ez daude beti oso argi.

Hala eta guztiz ere, ekintza horiei ongietorria eman behar zaie. Garatzen dituzten bitartean aztertu behar dira ekimen horiek, erabiltzaileen erabilerara egokitzeko. Horien eraginkortasuna neurtzeko, arriskuak gutxitzeko beharra hartu behar bada ere, umeen askatasun eskubidea ezin da mugatu.

Sarritan, bideetako segurtasuna eta Internetekoa antzekoa izango balitz bezala aurkeztu izan dute. Umeek bere kabuz ikasi behar dute bi arloetan moldatzen. Neska-mutilei kalea zeharkatzen irakastea eskola, gizarte eta gurasoen xedea da. Denok ulertzen eta bultzatzen dugu helburu hori. Gizarteak bide segurtasuna irakatsi die umeei, segurtasunerako diseinaturia dagoen neurrian. Hau da, errepideetan seinale, semaforo eta kodeak daude segurtasuna ziurtatzeko. Gainera, diseinu hori ez da soilik fisikoa: gizarte mailan ere arau horiek ezagunak dira eta onartuta daude, arau horiei esker umeek bere kabuz ibil daitezke eta erabakiak har ditzakete. Laburbilduz, Interneten inguruak arautuak egon behar dute umeek ondo erabil ditzaten. Soilik testuinguru horretan joan daiteke ikerketa aurrera gomendioak garatzeko.

Ikerketarako lerro berriak

Aurrerago aztertutakoa kontuan izanda, EU Kids Online sareak egindako hausnarketak lehentasun batzuk nabarmendu ditu etorkizunean gauzatu daitezken ikerketa eta politikari dagokienean:

1. Ume txikiak bereziki arriskuei eta arrisku horiei aurre egiteko beharrezkoa duten trebaketa inguruan. Hala ere, nerabeen erabileraren inguruko ikerketa gaurkotzea garrantzitsua da.
2. Eduki (2.0 web-aren ingurukoak, bereziki) eta zerbitzu berriak (sakelakoaren, bideo-kontsolen eta beste plataformen bitarteko sarbideari dagozkionak).
3. Neska-mutilak Interneten garatzen ari diren trebetasunen inguruko ezagutza, nabigatzean zein edukiak bilatzean jarraitutako estrategiak. Horretaz gain, edukiez egiten duten interpretazioa eta euren kritikarako gaitasuna aztertu beharra dago.
4. Ustekabeko eta berriak diren arriskuak, besteak beste: nork bere burua zauritzera bultzatzen duten webguneak, bere buruaz beste egitera bultzatzen dutenak, drogei

- buruzkoak, apustuatarakoak eta komertzialki arriskuak direnak (patrozinioak, publizitate birala, datu pertsonalen erabilera desegokia, GPS bilaketa).
5. Neska-mutilek (eta euren gurasoek) sarean aurkitutako arriskuei erantzuteko moduak.
  6. Haurren populazio osoan zaugarrienak direnak identifikatzeko modua.
  7. Konponbide teknikak, gurasoen bitartekotza, sarearen ezagutza eta segurtasun neurrien eraginkortasunaren ebaluaketa —bai neurri horien garapenari dagokionean, bai arriskuak gutxitzerakoan— aztertu behar da, adingabekoen testuinguruaren arabera neurri horien ondorioak/emaitzak/eragina desberdinak izan daitezkeela jakinik.¶

Bibliografia

- Byron, Tanya (2008) *Safer Children in a Digital World: The Report of the Byron Review*. Department for Children, Schools and Families, and Department for Culture, Media and Sport; Londres.
- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L., Kirwil, L. eta Ponte, C. (2007) *Comparing Children's Online Activities and Risks across Europe: A Preliminary Report Comparing Findings for Poland, Portugal and UK*. A Report for the EC Safer Internet Plus Programme.
- Livingstone, Sonia eta Bober, Magdalena (2004) *UK Children Go Online. Surveying the Experiences of Young People and Their Parents*. London School of Economics; Londres.
- Sandywell, Barry (2006) «Monsters in Cyberspace: Cyberphobia and Cultural Panic in the Information Age», *Information, Communication and Society* 9/1, 39-61.
- Staksrud, E., Livingstone, L. eta Haddon, L. (2007) *What Do We Know About Children's Use of Online Technologies? A Report on Data Availability and Research Gaps in Europe*. A Report for the EC Safer Internet Plus Programme.
- Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K.J. eta Ybarra, M.L. (2008) «Online 'Predators' and Their Victims», *American Psychologist* 63(2), 111-128.